

УДК 37-057:004-047.22]377.3

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-9\(49\)-1984-1999](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-9(49)-1984-1999)

Паска Тарас Валерійович доктор філософії, асистент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, <https://orcid.org/0000-0002-4579-388X>

Стинська Вікторія Володимирівна доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, <https://orcid.org/0000-0003-0555-3205>

Басараб Наталія Ярославівна доктор філософії, асистент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, <https://orcid.org/0000-0002-2702-6716>

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ЦИФРОВОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглядається роль педагогічних працівників у цифровому освітньому середовищі закладів професійної освіти в контексті сучасних трансформаційних процесів, пов'язаних із цифровізацією освіти. Звертається увага на вплив цифрових технологій, інформаційно-комунікаційних засобів та цифрових платформ на організацію освітнього процесу і професійну підготовку здобувачів освіти.

Аналізується значення педагогічних працівників як ключових фігур, які визначають ефективність використання цифрових інструментів, формують цифрові й професійні компетентності здобувачів освіти, а також проєктують освітнє середовище, що відповідає викликам цифрової епохи.

Визначено, що роль педагога у цифровому середовищі трансформується: від простого передавання знань – до функцій фасилітатора, модератора, консультанта, наставника та інноваційного агента.

Розглядаються основні функції педагогічних працівників, зокрема організаційно-методична, навчально-виховна, інформаційно-аналітична, консультативно-коучингова, професійного саморозвитку, інноваційно-дослідницька та комунікативна, які набувають нового змісту та структурної інтеграції в умовах цифровізації професійної освіти.

Окрему увагу приділено формуванню цифрової культури педагогів як сукупності знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне застосування

цифрових технологій в освітньому процесі та професійній діяльності. Акцентовано на необхідності розвитку цифрових компетентностей, які включають володіння цифровими освітніми ресурсами, інструментами дистанційного і змішаного навчання, принципами кібербезпеки, медіаграмотністю, а також умінням критично оцінювати інформацію в цифровому просторі. Відзначено, що ці компетентності стають базовим елементом професійної кваліфікації педагога у сучасних умовах.

Проаналізовано сучасні підходи до цифровізації професійної освіти, зокрема на основі «Рамки цифрової компетентності педагогічних і науково-педагогічних працівників» Міністерства цифрової трансформації України, що адаптує європейські стандарти до національного освітнього контексту. Визначено роль цифрової культури у застосуванні інноваційних технологій, таких як доповнена і віртуальна реальність, а також автоматизовані системи оцінювання, що сприяють наближенню освітнього процесу до сучасних виробничих вимог.

Результати експериментального дослідження, проведеного серед педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти міста Івано-Франківська, свідчать про переважно середній рівень цифрової компетентності, широке використання базових цифрових платформ та відносно невисокий рівень застосування інноваційних сервісів.

Охарактеризовано популярні форми організації освітнього процесу у цифровому середовищі, зокрема інтерактивні онлайн-лекції, онлайн-тестування, змішане навчання, а також менше застосування імітаційних технологій і доповненої реальності.

Загалом підкреслюється, що педагогічні працівники є центральними агентами цифрової трансформації професійної освіти, які реалізують багатофункціональну діяльність, спрямовану на розвиток цифрових і професійних компетентностей здобувачів освіти та адаптацію освітнього процесу до сучасних викликів цифрової економіки і суспільства.

Ключові слова: професійна освіта, цифрові технології, цифрове освітнє середовище, педагогічні працівники, цифрова компетентність, цифрова культура, сучасні освітні технології, інноваційна педагогіка, професійний розвиток, цифрова трансформація.

Paska Taras Valeriiiovych PhD in Pedagogy, Assistant of the Bohdan Stuparyk Department of Pedagogy and Educational Management, Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, <https://orcid.org/0000-0002-4579-388X>

Stynska Viktoriia Volodymyrivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Bohdan Stuparyk Department of Pedagogy and Educational Management, Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, <https://orcid.org/0000-0003-0555-3205>

Basarab Nataliia Yaroslavivna PhD in Pedagogy, Assistant of the Bohdan Stuparyk Department of Pedagogy and Educational Management, Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, <https://orcid.org/0000-0002-2702-6716>

THE ROLE OF TEACHERS IN THE DIGITAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. The article examines the role of teachers in the digital educational environment of vocational education institutions in the context of modern transformation processes related to the digitalization of education. Attention is drawn to the impact of digital technologies, information and communication tools and digital platforms on the organization of the educational process and the professional training of students. The article analyzes the importance of teachers as key figures who determine the effectiveness of the use of digital tools, form the digital and professional competencies of students, and design an educational environment that meets the challenges of the digital age.

It is determined that the role of the teacher in the digital environment is transforming: from the simple transfer of knowledge to the functions of a facilitator, moderator, consultant, mentor and innovative agent. The main functions of teachers, in particular organizational and methodological, educational, information and analytical, consulting and coaching, professional self-development, innovation and research, and communication, which acquire new content and structural integration in the context of digitalization of vocational education, are considered.

Particular attention is paid to the formation of teachers' digital culture as a set of knowledge, skills and abilities that ensure the effective use of digital technologies in the educational process and professional activities. The author emphasizes the need to develop digital competencies, which include mastery of digital educational resources, distance and blended learning tools, cybersecurity principles, media literacy, and the ability to critically evaluate information in the digital space. It is noted that these competencies are becoming a basic element of a teacher's professional qualification in modern conditions.

The author analyzes modern approaches to the digitalization of vocational education, in particular on the basis of the "Framework for Digital Competence of Pedagogical and Scientific and Pedagogical Workers" of the Ministry of Digital Transformation of Ukraine, which adapts European standards to the national educational context. The role of digital culture in the application of innovative technologies, such as augmented and virtual reality, as well as automated assessment systems, which help bring the educational process closer to modern production requirements, is determined.

The results of an experimental study conducted among pedagogical staff of vocational (vocational-technical) education institutions in Ivano-Frankivsk indicate a

predominantly average level of digital competence, widespread use of basic digital platforms, and a relatively low level of use of innovative services. The popular forms of organizing the educational process in the digital environment are characterized, including interactive online lectures, online testing, blended learning, as well as less use of simulation technologies and augmented reality.

In general, it is emphasized that teachers are the central agents of the digital transformation of vocational education, who implement multifunctional activities aimed at developing the digital and professional competencies of students and adapting the educational process to the modern challenges of the digital economy and society.

Keywords: vocational education, digital technologies, digital educational environment, teachers, digital competence, digital culture, modern educational technologies, innovative pedagogy, professional development, digital transformation.

Постановка проблеми. Цифровізація освіти стала однією з ключових тенденцій світового розвитку, що вплинула й на сферу професійної освіти в Україні. Стрімке поширення цифрових технологій, розвиток інформаційно-комунікаційних засобів, створення цифрових платформ і ресурсів – усе це формує нове середовище, в якому навчання та професійна підготовка здобувачів освіти мають відбуватися за інших умов, ніж традиційно. Особливого значення в такому контексті набуває роль педагогічних працівників, адже саме вони визначають якість організації освітнього процесу, ефективність застосування цифрових інструментів та сприяють формуванню у студентів необхідних цифрових і професійних компетентностей. Проте рівень готовності педагогічних працівників до роботи в умовах цифрового середовища, їхні компетентності, потреба в нових педагогічних підходах і методиках залишаються актуальними проблемами, які потребують детального дослідження та практичних рішень.

Загострення цих проблемних аспектів особливо помітне у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, які мають готувати конкурентоспроможних фахівців для ринку праці, що трансформується під впливом цифрових технологій та штучного інтелекту. Відсутність системної підготовки педагогів до роботи в цифровому середовищі, обмеженість технічних ресурсів, нестача досвіду інтеграції цифрових інструментів у фахову підготовку часто ускладнюють реалізацію освітнього процесу. Поряд із цим, виклики останніх років – пандемія COVID-19, російсько-українська війна – ще більше актуалізували необхідність розширення цифрових можливостей педагогів, зокрема для забезпечення безперервності освіти, застосування змішаного та дистанційного навчання, а також розроблення й використання електронних освітніх ресурсів.

Таким чином, постає потреба не лише у підвищенні цифрової компетентності педагогічних працівників, а й у переосмисленні їхньої професійної ролі в нових умовах. Від педагога вимагається здатність не лише передавати знання, а й проектувати освітнє середовище, створювати умови для

розвитку у здобувачів освіти навичок самонавчання, критичного мислення, професійної мобільності. Це зумовлює необхідність наукового осмислення ролі педагогічних працівників у цифровому освітньому середовищі закладів професійної освіти, визначення основних функцій, компетентностей і шляхів підтримки їхнього професійного розвитку в контексті цифрової трансформації освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика цифровізації освіти, формування цифрових компетентностей педагогічних працівників та створення цифрового освітнього середовища знайшла відображення в працях багатьох науковців. Значний науковий внесок у дослідження теоретико-методологічних засад формування цифрових компетентностей педагогів, розробку моделей цифрової освіти, методичних підходів до підвищення кваліфікації зробили такі українські вчені, як О. Базелюк, О. Біляковська, В. Биков, Д. Вербівський, О. Гермак, А. Гуржій, В. Гуменний, М. Єршов, І. Крамаренко, Л. Колеснікова, Ю. Кравченко, Л. Мовчан, Н. Морзе, М. Пригодій, Р. Пріма, В. Радкевич, С. Сахно, С. Сисоєва та ін. Зокрема, В. Биков та А. Гуржій розробили концептуальні засади розвитку цифрової освіти, С. Сисоєва та В. Радкевич досліджували питання організації професійної підготовки педагогів у контексті цифровізації професійної освіти, а Н. Морзе, І. Крамаренко, Р. Пріма присвятили увагу компетентнісному підходу до формування цифрової грамотності педагогічних працівників. Дослідження О. Гермак, О. Грядущої, А. Денисової спрямовані на аналіз організаційно-методичних умов розвитку цифрової компетентності викладачів професійної освіти. Вагомий внесок у розуміння сутності цифрової культури педагогічних працівників зробив О. Базелюк, який обґрунтував її значення у професійній діяльності викладача закладу професійної освіти.

Попри вагомі наукові напрацювання, у сучасних дослідженнях недостатньо окреслено роль педагогічних працівників саме у цифровому освітньому середовищі закладів професійної освіти. Недостатньо конкретизованими залишаються питання визначення професійних функцій педагогів у цифровому контексті, специфіки їх діяльності як фасилітаторів, модераторів, консультантів у цифровому середовищі, напрямів удосконалення їхньої професійної підготовки та підвищення кваліфікації. Крім того, потребують подальшого розвитку підходи до системного формування цифрової культури педагогів професійної освіти, інтеграції цифрових технологій у виробниче навчання, створення індивідуальних освітніх траєкторій у цифровому середовищі. Саме ці аспекти стали предметом нашого дослідження, результати якого спрямовані на обґрунтування ролі педагогічних працівників у цифровому освітньому середовищі закладів професійної освіти та визначення шляхів їх професійного розвитку відповідно до потреб цифрового суспільства.

Мета статті – проаналізувати роль педагогічних працівників у цифровому освітньому середовищі закладів професійної освіти, визначити їхні основні

функції, напрями діяльності та компетентності, необхідні для ефективної реалізації освітнього процесу в умовах цифровізації.

Виклад основного матеріалу. В умовах сучасних трансформаційних процесів у сфері професійної освіти роль педагогічних працівників суттєво трансформується, набуваючи нових акцентів, пов'язаних із цифровізацією освітнього простору. Ці зміни обумовлені як загальносвітовими тенденціями впровадження цифрових технологій у всі сфери життєдіяльності, так і національними викликами, що потребують оперативного реагування системи освіти на потреби цифрової економіки та суспільства. Варто підкреслити, що державна політика у сфері професійної освіти України зорієнтована на стимулювання професійного розвитку педагогічних працівників, зокрема через впровадження мотиваційних механізмів, удосконалення системи їхньої підготовки та залучення до освітнього процесу висококваліфікованих фахівців із виробничої та сервісної сфер. Саме такі стратегічні цілі закладено в Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року [1]. Ці завдання окреслюють потребу у комплексному аналізі функцій і компетентностей педагогічних працівників у контексті формування й розвитку цифрового освітнього середовища закладів професійної освіти.

Дослідження, здійснені науковцями Інституту професійної освіти НАПН України, зокрема В. Радкевич, М. Пригодієм, В. Кручек, Д. Вороніною-Пригодій, С. Кравець, дають підстави стверджувати, що педагог професійного навчання виконує багатофункціональну роль, поєднуючи викладання теоретичних дисциплін загальнопрофесійного та спеціального циклів із виробничим навчанням, яке реалізується як у межах закладу освіти, так і на підприємствах. Науковці визначають мету діяльності педагога професійного навчання, яка полягає у «здійсненні теоретичного навчання в закладах професійної освіти за цілим спектром дисциплін загальнопрофесійного та спеціального циклів, а також виробничого навчання в лабораторіях, майстернях закладів професійної освіти й на виробництві» [2].

Водночас провідним видом діяльності такого педагога є творча, інноваційна діяльність, що передбачає вивчення ринку праці, специфіки та перспектив розвитку галузі, а також формування навчально-програмної документації й індивідуалізованих методик навчання. Важливою складовою діяльності є також моніторинг результатів освітнього процесу, прогнозування тенденцій розвитку виробничої сфери й оновлення змісту професійної освіти. Ці функції визначають потребу в інтегративній підготовці педагогічних працівників, що охоплює психолого-педагогічні, галузеві, інформаційні й цифрові компоненти, які мають бути органічно інтегровані у професійну підготовку майбутніх фахівців [2].

Зазначені положення обумовлюють потребу в осмисленні феномену цифрової культури в освіті, що зумовила виникнення нових форм педагогічної

взаємодії. Науковиця А. Бугрін у своїх дослідженнях виокремлює кілька важливих категорій, що відображають сучасний стан цифровізації освіти: «цифрове навчання», «онлайн педагогіка», «гібридна педагогіка» та «критична цифрова педагогіка». Кожна з цих форм передбачає особливості організації взаємодії педагогів та здобувачів освіти, а також різний рівень інтеграції цифрових технологій у педагогічну практику. Так, «цифрове навчання» забезпечує доступ до навчальних ресурсів незалежно від просторово-часових обмежень, тоді як «гібридна педагогіка» дає змогу поєднувати традиційне навчання з онлайн-форматами, що розширює можливості для індивідуалізації навчання та врахування особистісних потреб здобувачів освіти [3].

З урахуванням цих аспектів особливої актуальності набуває питання формування інформаційної та цифрової компетентності педагогів закладів професійної освіти. Саме ці компетенції є необхідними умовами для ефективного використання цифрових технологій у педагогічній діяльності та орієнтації у динамічному цифровому ландшафті сучасної освіти. Як справедливо наголошує науковиця Л. Керницька, в умовах воєнного стану цифрові технології стали ключовим інструментом забезпечення безперервності освітнього процесу, даючи змогу організовувати його у дистанційному або змішаному форматі. Дослідниця підкреслює, що «цифрова компетентність педагога є невід'ємною складовою сучасної освіти. Вона сприяє підвищенню ефективності навчального процесу, розвитку критичного мислення в учнів та підготовці їх до викликів цифрової епохи» [4, с. 144].

Особливої уваги заслуговує «Концептуально-референтна Рамка цифрової компетентності педагогічних і науково-педагогічних працівників» (далі – Рамка цифрової компетентності), розроблена Міністерством цифрової трансформації України у 2021 році [5]. Цей документ є стратегічним орієнтиром для розвитку цифрових компетентностей педагогів у контексті загальноєвропейських підходів, що відображені в моделях європейської концептуально-еталонної моделі Рамки цифрових компетентностей для громадян ЄС (DigComp 2.1) та Рамки для освітян ЄС (DigCompEdu). Зазначена Рамка цифрової компетентності дозволяє формувати єдині стандарти цифрової компетентності освітян, забезпечуючи методичну підтримку у плануванні освітніх ініціатив на різних рівнях – від державного до регіонального. Особливу значущість цієї Рамки цифрової компетентності визначає те, що вона надає педагогічним працівникам орієнтири щодо усвідомлення процесів цифрової трансформації в економіці, суспільстві та освіті, а також визначає необхідність знань про кібербезпеку, цифрове оцінювання, особливості функціонування цифрових пристроїв і сервісів. Важливість розвитку цифрових компетентностей педагогічних й науково-педагогічних працівників, полягає в тому, що саме вони «навчають та виховують молодь ХХІ століття, яка має не лише успішно реалізовувати себе в умовах цифрової економіки та суспільства, а і розбудовувати цю цифрову економіку і суспільство» [5].

У контексті професійної освіти зазначені положення Рамки цифрової компетентності набувають особливої ваги, оскільки визначають перелік знань, умінь та навичок, які мають бути притаманні педагогічним працівникам для ефективної діяльності у цифровому середовищі. Зокрема, педагог повинен усвідомлювати процеси цифрової трансформації, знати сутність і складові цифрової економіки, цифрового освітнього середовища, володіти знаннями про цифрові освітні ресурси, цифрове оцінювання та принципи забезпечення кібербезпеки. Важливою компетенцією також є вміння використовувати цифрові технології для професійної комунікації, співпраці, творчості та інноваційної діяльності. Ці вимоги формують новий стандарт професійної діяльності педагога, де цифрова компетентність є не допоміжним, а базовим елементом професійної кваліфікації [5].

Крім того, Рамка цифрової компетентності акцентує увагу на потребі критичного оцінювання інформаційних джерел, що є надзвичайно важливим у сучасному інформаційному суспільстві, де якість та достовірність інформації часто є сумнівною. Педагог має вміти не лише знаходити й обробляти інформацію, але й навчити цьому здобувачів освіти, формуючи їхню медіаграмотність та інформаційну безпеку. Це є основою для розвитку критичного мислення, що є одним із ключових результатів сучасного професійного навчання. Таким чином, роль педагога в цифровому освітньому середовищі закладу професійної освіти полягає не лише у передачі знань, а й у створенні умов для формування компетентного користувача цифрових технологій, готового до життя і праці в умовах цифрової економіки [5].

З огляду на це, в освітньому процесі закладів професійної освіти важливо забезпечити інтеграцію цифрових технологій у викладацьку практику. Як зазначає дослідник О. Базелюк, цифрова культура викладача закладу професійної (професійно-технічної) освіти «передбачає впевнене та водночас критичне застосування цифрових технологій для створення, пошуку, обробки, збереження та обміну інформацією в освітньому просторі, а також у викладацькій діяльності та у професійному спілкуванні» [6, с. 84]. Такий підхід передбачає не тільки опанування цифровими інструментами, а й розвиток здатності аналізувати їхній потенціал та обмеження, що дозволяє ефективно інтегрувати ці засоби у процес викладання та навчання.

Важливо зазначити, що цифрова культура педагогічних працівників забезпечує можливість застосування інноваційних технологій викладання, таких як імітаційні та імерсивні технології, що моделюють виробничі процеси, використання технологій доповненої та віртуальної реальності для розвитку практичних навичок здобувачів освіти. Це створює умови для наближення освітнього процесу до реальних виробничих умов, що є важливою передумовою професійної підготовки конкурентоспроможних фахівців. Окрім того, застосування цифрових технологій дозволяє педагогам більш ефективно організовувати індивідуалізацію та диференціацію навчання, створювати

індивідуальні освітні траєкторії, що відповідають потребам, інтересам та рівню підготовки кожного здобувача освіти [6].

Суттєвим аспектом у контексті розвитку цифрової компетентності педагогічних працівників є формування їхньої здатності до професійного саморозвитку. Науковець А. Ковальчук наголошує, що «цифрова компетентність педагогічних працівників повинна враховувати такі аспекти, як розвиток медіаграмотності, критичного аналізу, безпеки цифрових даних, вміння ефективно користуватися різноманітними цифровими технологіями і пристроями, знання відкритих освітніх ресурсів, використання цифрових технологій для власного професійного розвитку, формування у здобувачів освіти навичок та знань з ефективного використання цифрових технологій у навчальному процесі, вміння застосовувати цифрові засоби для оцінки результатів навчання, знання програмування, та уміння використовувати елементи віртуальної і доповненої реальності в професійній діяльності» [7, с. 150].

Цей комплекс компетенцій формує підґрунтя для створення в закладах професійної освіти повноцінного цифрового освітнього середовища, яке здатне забезпечити якісну професійну підготовку відповідно до вимог ринку праці. Водночас необхідно підкреслити, що формування цифрової компетентності педагогів не може бути одномоментним актом – це безперервний процес, що потребує постійного вдосконалення знань, умінь і навичок у сфері цифрових технологій. Тому важливою є системна підготовка та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, спрямовані на опанування новітніми цифровими технологіями, методами їх застосування в освітньому процесі та виробничому навчанні.

У світлі цього особливого значення набуває створення програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які орієнтовані на розвиток цифрової грамотності, професійної мобільності та здатності до інноваційної діяльності. Такі програми мають бути спрямовані не лише на технічне опанування цифрових засобів, але й на формування здатності критично мислити, проектувати освітнє середовище, у якому технології є інструментом досягнення педагогічних цілей. Цифрові технології не повинні розглядатися як самоціль, їхня ефективність визначається тим, наскільки вони інтегровані у педагогічні стратегії, які сприяють розвитку здобувачів освіти, формуванню їхніх професійних і цифрових компетентностей.

У контексті професійної освіти важливою є не лише загальна цифрова компетентність педагога, а й володіння спеціалізованими цифровими технологіями, що застосовуються у відповідній галузі. Це передбачає тісну інтеграцію педагогічної діяльності з виробничими процесами, де цифрові технології відіграють ключову роль. Наприклад, у сфері інформаційних технологій педагог має не лише навчати базовим професійним навичкам, а й інтегрувати у зміст навчання інструменти моделювання, симуляції, автоматизованого проектування тощо. Таким чином, педагогічний працівник стає

посередником між традиційними методами навчання та сучасними виробничими технологіями, що забезпечує відповідність освітнього процесу реальним потребам економіки.

Важливо також підкреслити, що цифровізація професійної освіти вимагає від педагогів нових підходів до оцінювання результатів навчання. Традиційні форми контролю знань поступово доповнюються або замінюються цифровими інструментами оцінювання, які дозволяють здійснювати моніторинг освітніх досягнень у реальному часі, забезпечують індивідуальний підхід до оцінювання, враховують темп і стиль навчання кожного здобувача освіти. Це створює нові можливості для підвищення об'єктивності та прозорості оцінювання, а також для оперативного коригування освітнього процесу залежно від потреб здобувачів освіти.

Не менш важливою є здатність педагогічного працівника ефективно використовувати відкриті освітні ресурси, які забезпечують доступ до різноманітних навчальних матеріалів, платформ, програмних засобів, що можуть бути інтегровані в освітній процес. Відкриті освітні ресурси дають можливість не лише урізноманітнити зміст навчання, але й адаптувати його до індивідуальних потреб та інтересів здобувачів освіти, що є особливо важливим у контексті реалізації концепції індивідуальних освітніх траєкторій.

Педагогічним працівникам закладів професійної освіти слід також володіти навичками забезпечення кібербезпеки у цифровому освітньому середовищі. Це включає знання про захист персональних даних, безпечне використання інформаційних систем, протидію кіберзагрозам, що є актуальним у зв'язку з поширенням дистанційного та онлайн-навчання. Формування таких навичок у педагогів забезпечує безпечне середовище для всіх учасників освітнього процесу та підвищує рівень довіри до використання цифрових технологій у навчанні.

На основі аналізу наукових джерел, узагальнення досвіду закладів професійної освіти, а також нормативних документів у сфері цифровізації освіти, можемо виокремити основні функції педагогічних працівників у цифровому освітньому середовищі системи професійної освіти. Вони набувають нового змісту та структури, що зумовлено потребою забезпечення якісної професійної підготовки в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій. Однією з провідних функцій виступає організаційно-методична, яка полягає у плануванні, проектуванні та реалізації освітнього процесу із застосуванням цифрових технологій. Педагог має вміти інтегрувати цифрові інструменти у навчальні плани, створювати сучасне дидактичне забезпечення, адаптоване до використання у цифровому середовищі, а також моделювати освітній простір таким чином, щоб сприяти розвитку професійних компетентностей здобувачів освіти.

Важливою функцією є навчально-виховна, яка передбачає не тільки передачу знань і формування професійних навичок, а й розвиток критичного

мислення, інформаційної грамотності, культури безпечної поведінки у цифровому середовищі. Педагогічний працівник має сприяти формуванню в здобувачів освіти відповідального ставлення до інформаційних ресурсів, вміння аналізувати їхню достовірність, оцінювати ризики та наслідки використання цифрових технологій у професійній діяльності. Ця функція також охоплює виховання у здобувачів освіти цифрової культури, що включає етичні, правові та соціальні аспекти взаємодії в інформаційному просторі.

Інформаційно-аналітична функція педагогічних працівників передбачає постійний моніторинг та аналіз освітніх потреб здобувачів освіти, динаміки їхнього навчального прогресу з використанням цифрових інструментів та платформ. Це дає змогу оперативно реагувати на освітні запити, коригувати зміст навчання, застосовувати адаптивні освітні технології, які враховують індивідуальні особливості здобувачів освіти. Водночас педагог має бути здатним до аналізу нових цифрових рішень, інструментів та ресурсів, оцінювати їхню доцільність і ефективність для інтеграції у професійну підготовку.

Консультаційно-коучингова функція педагогічних працівників у цифровому освітньому середовищі також набуває особливої актуальності. Педагог виступає не лише джерелом знань, але й наставником, тьютором, фасилітатором, який допомагає здобувачам освіти орієнтуватися у величезному обсязі інформації, самостійно планувати власну освітню траєкторію, визначати професійні орієнтири та шляхи їх досягнення за допомогою цифрових технологій. Це передбачає вміння організовувати індивідуальні та групові консультації в онлайн-форматі, застосовувати інтерактивні методи навчання та забезпечувати якісний зворотний зв'язок.

Функція професійного саморозвитку і самоосвіти стає невід'ємною складовою діяльності педагогічного працівника у цифровому освітньому середовищі. Педагог має постійно оновлювати знання щодо новітніх цифрових технологій, освітніх платформ, електронних ресурсів, брати участь у професійних спільнотах, онлайн-курсах, вебінарах, що дозволяє не лише підвищувати рівень власної цифрової компетентності, але й забезпечувати високий рівень якості освітнього процесу.

Інноваційно-дослідницька функція передбачає залучення педагогів до пошуку, апробації та впровадження інноваційних цифрових технологій у професійну освіту. Це може стосуватися використання інструментів доповненої та віртуальної реальності, штучного інтелекту, автоматизованих систем оцінювання, мобільних додатків для професійної підготовки тощо. Педагог має не лише опановувати ці технології, але й здійснювати аналіз їхньої ефективності, розробляти методичні рекомендації щодо їхнього використання у професійній підготовці здобувачів освіти.

Зрештою, комунікативна функція педагогічного працівника у цифровому середовищі передбачає розвиток ефективної взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу: здобувачами освіти, батьками, колегами, представниками

підприємств-партнерів. Для цього необхідно використовувати цифрові платформи комунікації, соціальні мережі, професійні онлайн-спільноти, що дозволяє створювати мережеві освітні середовища та сприяти розвитку партнерської взаємодії у сфері професійної підготовки.

Нами сформовано узагальнюючу таблицю 1, яка відображає основні функції педагогічних працівників у цифровому освітньому середовищі закладів професійної освіти.

Таблиця 1

Функції педагогічних працівників у цифровому освітньому середовищі закладів професійної освіти

№	Функція педагогічного працівника	Зміст функції
1	Організаційно-методична	Планування, проєктування, реалізація освітнього процесу з використанням цифрових технологій; створення цифрового дидактичного забезпечення.
2	Навчально-виховна	Формування професійних компетентностей здобувачів освіти, розвиток критичного мислення, інформаційної грамотності та цифрової культури.
3	Інформаційно-аналітична	Моніторинг навчальних досягнень, аналіз потреб здобувачів освіти, використання цифрових інструментів для збору та аналізу даних.
4	Консультаційно-коучингова	Надання індивідуальних і групових консультацій, підтримка у виборі освітньої траєкторії, застосування інтерактивних онлайн-методик.
5	Професійний саморозвиток і самоосвіта	Постійне оновлення знань про цифрові технології, участь у професійних спільнотах, онлайн-курсах, вебінарах.
6	Інноваційно-дослідницька	Пошук, апробація, впровадження інноваційних цифрових технологій (AR/VR, штучний інтелект тощо) у професійну освіту.
7	Комунікативна	Використання цифрових платформ для взаємодії зі здобувачами освіти, колегами, батьками, роботодавцями; розвиток партнерських зв'язків.

Представлені функції демонструють багатовимірність і комплексність професійної діяльності педагогічних працівників у цифровому освітньому середовищі, що потребує постійного вдосконалення їхніх цифрових, педагогічних та методичних компетентностей.

З метою виявлення особливостей реалізації професійної ролі педагогічних працівників у цифровому освітньому середовищі закладів професійної освіти, обґрунтування напрямів підвищення їхньої цифрової компетентності та визначення проблемних аспектів упровадження цифрових технологій в освітній процес упродовж 2024-2025 рр. нами було проведено експериментальне дослідження. Воно було здійснено шляхом анкетування, яким охоплено 55 педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти м. Івано-Франківська. Респондентам було запропоновано анкету на тему «Особливості ролі педагогічних працівників у цифровому освітньому середовищі закладів професійної освіти». Анкета містила як закриті запитання, так і ті, що спонукали до висловлення власних думок, пропозицій щодо ефективного використання цифрових технологій у професійній освіті.

У ході опитування з'ясовано рівень цифрової грамотності педагогічних працівників. На запитання «Як Ви оцінюєте власний рівень цифрової компетентності?» респонденти відповіли так: високий рівень зазначили 18% педагогів, середній – 56%, базовий – 24%, низький – 2%. Це засвідчує необхідність системного підвищення цифрових компетентностей у педагогів професійної освіти для ефективної роботи в сучасному освітньому середовищі.

Аналізуючи відповіді на питання, що стосувалося цифрових інструментів, які педагоги використовують у професійній діяльності, вдалося визначити певні тенденції. Найчастіше педагоги вдаються до застосування Google Classroom (85%), Zoom (80%), Google Meet (67%), Viber (64%), Canva (52%), Telegram (49%) та YouTube (45%). Водночас менш поширеними залишаються такі ресурси, як Padlet (18%), Kahoot! (15%), LearningApps (13%), Miro (9%) і Quizizz (7%). Ці показники свідчать про те, що викладачі орієнтуються переважно на загальновідомі, прості у використанні цифрові платформи, тоді як інноваційні освітні сервіси залишаються малозатребуваними.

З-поміж основних труднощів, що виникають під час застосування цифрових технологій в освітньому процесі, респонденти назвали передусім недостатній рівень технічного забезпечення закладів освіти – 38%. Ще 27% опитаних відзначили брак методичних матеріалів та рекомендацій щодо інтеграції цифрових інструментів у викладання; 22% – недостатню підготовку педагогічних працівників до роботи з цифровими технологіями; 13% – низьку мотивацію здобувачів освіти до навчання в цифровому середовищі. Ці результати демонструють комплексний характер проблем, що уповільнюють цифрову трансформацію професійної освіти, та підкреслюють потребу в системних змінах як на рівні матеріально-технічного забезпечення, так і на рівні кадрового потенціалу. Щодо форм організації освітнього процесу, які педагоги вважають найбільш результативними в умовах цифрового освітнього середовища, більшість респондентів відзначили інтерактивні онлайн-лекції з використанням презентацій та відеоматеріалів – 71%, онлайн-тестування і віртуальні тренажери – 62%, змішане навчання – 58%. Меншою популярністю

користуються групові проекти у цифровому форматі – 47%, а також імітаційні технології та засоби доповненої реальності – 39%. Зазначені дані засвідчують, що педагоги схилиються до використання традиційних форм роботи в онлайні, які легко адаптуються до цифрових платформ, тоді як інтерактивні та імерсивні технології поки що не мають достатнього поширення, що пов'язано із обмеженими ресурсами і браком спеціальної підготовки.

Більшість педагогічних працівників відзначили позитивний вплив цифрових технологій на якість професійної підготовки здобувачів освіти. Зокрема, 81% респондентів вважають, що цифрові технології суттєво підвищують ефективність освітнього процесу, 15% відзначили їхній частковий вплив, і лише 4% висловили думку про незначний вплив через недосконалу технічну базу та нестачу цифрових навичок. Ці висновки підтверджують актуальність інтеграції цифрових технологій у професійну освіту як важливого чинника підвищення якості підготовки майбутніх фахівців.

Власне бачення необхідних умов для ефективного застосування цифрових технологій у професійній освіті респонденти висловили у відповідях на відкрите запитання. Переважна більшість педагогів (81%) наголосили на важливості проведення систематичних тренінгів і курсів підвищення кваліфікації з цифрової грамотності. 76% запропонували створити банк методичних розробок із прикладами використання цифрових ресурсів у викладанні. Формування в закладі освіти команди менторів із цифрових технологій підтримали 69% опитаних, адже це сприятиме професійному зростанню колег. Удосконалення системи стимулювання педагогів до використання цифрових технологій шляхом преміювання чи врахування таких умінь під час атестації вказали 55% респондентів. Забезпечення сучасною комп'ютерною технікою та швидкісним інтернетом відзначили як важливу умову 51% педагогічних працівників.

Проведене експериментальне дослідження дозволило виявити основні тенденції, потреби та проблеми, пов'язані з реалізацією професійної ролі педагогічних працівників у цифровому освітньому середовищі закладів професійної освіти. Отримані результати засвідчили загальну зацікавленість педагогів у використанні цифрових технологій, проте водночас виявили обмежений спектр застосовуваних інструментів, недостатній рівень підготовки до інтеграції інноваційних технологій, а також наявність низки організаційно-методичних і технічних бар'єрів. Це підтверджує необхідність комплексного підходу до підвищення цифрової компетентності педагогічних працівників, удосконалення технічного забезпечення освітнього процесу, розробки ефективних методичних рекомендацій, а також впровадження системи професійної підтримки й стимулювання педагогів до активного використання цифрових технологій у професійній освіті.

Висновки. За результатами проведеного дослідження встановлено, що роль педагогічних працівників у цифровому освітньому середовищі закладів професійної освіти значно розширюється й трансформується відповідно до

викликів цифрової епохи. Визначено, що ефективна діяльність педагогів у цифровому середовищі ґрунтується на високому рівні цифрової компетентності, володінні інноваційними технологіями навчання, умінні виступати фасилітатором, консультантом, наставником у процесі професійної підготовки здобувачів освіти. Експериментальне дослідження виявило наявність як позитивних тенденцій щодо готовності педагогів інтегрувати цифрові інструменти у професійну діяльність, так і низки проблемних аспектів, серед яких – недостатній рівень технічного забезпечення, потреба у методичних рекомендаціях, потреба у підвищенні кваліфікації педагогічних працівників та розвитку цифрової культури. Отримані результати доводять, що для повноцінної інтеграції цифрових технологій у професійну освіту необхідним є системний підхід до розвитку цифрових компетентностей педагогів, створення в закладах освіти умов для безперервного професійного розвитку, удосконалення матеріально-технічної бази та організація професійного середовища для обміну кращими практиками. Перспективи подальших наукових розвідок полягають у розробці моделі професійного розвитку педагогічних працівників у цифровому освітньому середовищі, створенні методичних рекомендацій для використання інноваційних цифрових технологій у виробничому навчанні, а також у дослідженні ефективних форм підвищення цифрової грамотності педагогів з урахуванням специфіки професійної освіти.

Література:

1. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.08.2025).
2. Радкевич В., Пригодій М., Кручек В., Вороніна-Пригодій Д., Кравець С. Стандартизація професійної підготовки педагогів професійного навчання в Україні. *Професійна педагогіка*. 2023. №1(26). С. 94-102.
3. Бугрін А. Інформаційно-цифрова культура як складова професійної особистості викладача вищої школи. *Грааль науки*. 2021. №5. С. 242-246.
4. Керницька Л. Роль цифрової компетентності педагога в сучасному освітньому процесі. *Інноваційна професійна освіта*. 2025. №1(22). С. 141-146.
5. Концептуально-референтна Рамка цифрової компетентності педагогічних й науково-педагогічних працівників. 2021. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/0/2900-2629_frame_pedagogical.pdf (дата звернення: 25.08.2025).
6. Базелюк О. Роль цифрової культури у професійній діяльності педагогічних працівників закладів професійної освіти. *Інноваційна професійна освіта*. 2023. №2(9). С.81-85.
7. Ковальчук А. Розвиток цифрової компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в умовах цифровізації. *Молодь і ринок*. 2023. №11-12(219-220). С. 148-153.

References:

1. Kontseptsiiia realizatsii derzhavnoi polityky u sferi profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity «Suchasna profesiina (profesiino-tekhnichna) osvita» na period do 2027 roku [Concept for the implementation of state policy in the field of vocational education and training «Modern vocational education and training» for the period up to 2027]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text> (access obtained: 25.08.2025) [in Ukrainian].

2. Radkevych V., Pryhodii M., Kruchek V., Voronina-Pryhodii D., Kravets S. (2023). Standartyzatsiia profesiinoi pidhotovky pedahohiv profesiinoho navchannia v Ukraini [Standardization of professional training of vocational teachers in Ukraine]. *Profesiina pedahohika – Professional pedagogy*, 1(26), 94-102. [in Ukrainian].
3. Buhryn A. (2021). Informatsiino-tsyfrova kultura yak skladova profesiinoi osobystosti vykladacha vyshchoi shkoly [Information and digital culture as a component of the professional personality of a higher education teacher]. *Hraal nauky – The Grail of Science*, 5, 242-246. [in Ukrainian].
4. Kernytska L. (2025). Rol tsyfrovoi kompetentnosti pedahoha v suchasnomu osvitnomu protsesi [The role of digital competence of a teacher in the modern educational process]. *Innovatsiina profesiina osvita – Innovative professional education*, 1(22), 141-146. [in Ukrainian].
5. Kontseptualno-referentna Ramka tsyfrovoi kompetentnosti pedahohichnykh y naukovopedahohichnykh pratsivnykiv [Conceptual and Reference Framework for the Digital Competence of Teachers and Researchers]. 2021. URL: https://osvita.dii.gov.ua/uploads/0/2900-2629_frame_pedagogical.pdf (access obtained: 25.08.2025) [in Ukrainian].
6. Bazeliuk O. (2023). Rol tsyfrovoi kultury u profesiinii diialnosti pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv profesiinoi osvity [The role of digital culture in the professional activity of pedagogical staff of vocational education institutions]. *Innovatsiina profesiina osvita – Innovative professional education*, 2(9), 81-85. [in Ukrainian].
7. Kovalchuk A. (2023). Rozvytok tsyfrovoi kompetentnosti maibutnikh pedahohiv profesiinoho navchannia v umovakh tsyfrovizatsii [Development of digital competence of future vocational teachers in the context of digitalization]. *Molod i rynok – Youth and the market*, 11-12(219-220), 148-153. [in Ukrainian].

